

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.010.01.2023

Pani
Izabela Kurczyńska
Dyrektor
Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
Oddział w Chorzowie
ul. Dąbrowskiego 45
41-500 Chorzów

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Zmienione zgodnie z treścią uchwały nr KPK-KPO.441.180.2023
Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 8 grudnia 2023 r.

P/23/032 – Dochodzenie składek przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Chorzowie, ul. Dąbrowskiego 45, 41-500 Chorzów ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Izabela Kurczyńska, Dyrektor Oddziału, od 1 grudnia 2017 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Sprawdzanie zgłaszania do ubezpieczenia i udzielania ulg w opłacaniu składek.2. Dochodzenie należności z tytułu składek i udzielanie ulg w ich spłacie.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2022 oraz okres wcześniejszy i późniejszy, jeżeli dotyczył on należności występujących w terminie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Izabela Pilarek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/128/2023 z 22 maja 2023 r.

(akta kontroli str. 1, 2-5)

¹ Dalej: Oddział, Oddział ZUS.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

ZUS O/Chorzów prawidłowo prowadził weryfikację obowiązku zgłaszania płatników do ubezpieczenia społecznego oraz prawidłowo sprawdzał spełnianie warunków do udzielania ulg w składkach w zakresie tzw. Ulgi na start obejmującej m.in. płatników, którzy nie prowadzili działalności przez 60 miesięcy. Kontrole płatników były prowadzone przez Oddział zgodnie z wytycznymi Centrali ZUS. W okresie objętym kontrolą Oddział dokonywał sprawdzenia wszystkich otrzymywanych z Państwowej Inspekcji Pracy⁴ i Powiatowych Urzędów Pracy⁵ informacji o potencjalnym naruszeniu zasad zgłaszania do ubezpieczenia.

Oddział nie podejmował do obsługi⁶ kont trzech poddanych badaniu płatników z należytą częstotliwością, co było niezgodne z obowiązującą Procedurą obsługi procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika. W przypadku stwierdzenia, że składki nie były terminowo regulowane, sprawa po nieskutecznym upomnieniu była kierowana do postępowania egzekucyjnego. W 25 przypadkach dotyczących trzech z 12 badanych płatników, gdzie płatnik nie uregulował należności, tytuły wykonawcze zostały wystawione z opóźnieniem wynoszącym od pięciu do 111 dni.

Poddane badaniu wnioski wewnętrzne w sprawie udzielenia ulg były sporządzone zgodnie z obowiązującymi wzorami.

W ramach podejmowanych czynności egzekucyjnych Oddział stosował różnorodne środki egzekucyjne. W 19% poddanych badaniu przypadkach tytuły wykonawcze wystawiane były z opóźnieniem sięgającym od 10 do 75 dni.

W procesie ustalania majątku płatnika ZUS O/Chorzów dokonywał weryfikacji jego stanu majątkowego, wykorzystując również instytucję wyjawiania majątku przez dłużnika. Kierowano także wnioski o przeprowadzenie czynności egzekucyjnych do właściwych naczelników urzędów skarbowych. Dokonywano również przeniesienia odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek na osoby trzecie. Jednakże w przypadku dwóch spośród 21 badanych tytułów wykonawczych ZUS O/Chorzów nie podjął rzetelnych działań, gdyż nie dokonał zabezpieczenia w formie zastawu na ruchomości płatnika.

Postępowania w sprawie umorzenia należności z tytułu zaległych składek prowadzono przy współdziałaniu centrum umorzeń innych Oddziałów ZUS. Po otrzymaniu wniosków o umorzenie należności Oddział dokonywał weryfikacji informacji o stanie należności, prowadzonych postępowaniach egzekucyjnych oraz składnikach majątkowych i zabezpieczeniach na majątku dłużnika.

W jednym na pięć poddanych badaniu przypadków postępowań w sprawie umorzenia należności, przewlekłe (przez dwa lata) prowadzono postępowanie. W jednym na dwa badane przypadki, umorzenie należności nastąpiło niezgodnie z ustawą abolicyjną, gdyż wniosek o umorzenie należności został złożony w terminie dłuższym niż 12 miesięcy od uprawomocnienia się decyzji o wysokości zadłużenia płatnika.

ZUS O/Chorzów prowadził ewidencję zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności, która jednak nie zawierała wszystkich wymaganych danych, tj. daty sporządzenia wniosku, daty zatwierdzenia wniosku, danych osoby

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej: PIP.

⁵ Dalej: PUP.

⁶ Czynność zwana również odświeżaniem konta.

zatwierdzającej i daty sporządzenia noty odpisującej przedawnione należności. Ewidencję uzupełniono w trakcie kontroli.

W zakresie odpisywania przedawnionych należności, w przypadku jednego z pięciu badanych wniosków noty rozliczeniowe, na podstawie których dokonano takiego odpisu zostały sporządzone z opóźnieniem trzech dni.

Wnioski w sprawach przedawnionych należności ZUS O/Chorzów były zatwierdzane przez uprawnione osoby.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Sprawdzanie zgłaszania do ubezpieczenia i udzielania ulg w opłacaniu składek

1.1.a. W latach 2019-2022 Oddział obsługiwał następującą ilość kont płatników: 156.975, 161.306, 115.785, 103.302. Z tego, odpowiednio: 53.855, 54.574, 55.079, 67.020 kont aktywnych oraz 103.120, 106.732, 60.706, 54.964 kont nieaktywnych. W tożsamym okresie więcej płatników się zarejestrowało niż wyrejestrowało. I tak, liczba nowo zarejestrowanych płatników kształtowała się, odpowiednio: 8.675, 7.409, 7.927, 9.414, natomiast liczba wyrejestrowanych płatników: 7.315, 6.346, 6.446, 8.129.

ZUS O/Chorzów w kontrolowanym okresie stwierdził siedem przypadków niespełnienia obowiązku zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Informacje o braku wywiązywania się z obowiązków ubezpieczeniowych w:

- czterech przypadkach były informacjami od osób fizycznych,
- w jednym przypadku były wynikiem analizy danych w Kompleksowym Systemie Informatycznym ZUS⁸,
- w jednym przypadku wpłynęły z urzędu skarbowego,
- w jednym przypadku pochodziły z Urzędu Kontroli Skarbowej w Katowicach.

Informacje w tym zakresie Oddział przekazywał cyklicznie (kwartalnie) do Centrali ZUS w Warszawie, a także celem wykorzystania do właściwych instytucji, tj. urzędów skarbowych, Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii, Wojewódzkiego Inspektoratu Inspekcji Handlowej, Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej.

W badanym okresie, Oddział weryfikował również otrzymywane sygnały (łącznie 106) dotyczące braku zgłoszenia do ubezpieczeń pracowników/zleceniobiorców, co następowało na podstawie informacji przesyłanych z PIP (86 przypadków, w tym 59 zweryfikowanych pozytywnie), instytucji skarbowych⁹ (sześć, w tym cztery pozytywnie), a także informacji od osób fizycznych (14, w tym dziewięć pozytywnych).
(akta kontroli str. 30-33, 797)

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Dalej: KSI.

⁹ Urzędy skarbowe, Ministerstwo Finansów (Departament Zwalczenia Przeszłości Ekonomicznej).

1.1.b W latach 2019-2022, Oddział z własnej inicjatywy dokonywał weryfikacji prawidłowości podstawy do uzyskania ulg w składkach w przypadku braku prowadzenia przez ubezpieczonych działalności gospodarczej przez poprzednie 60 miesięcy w związku z Ulgą na start.

Badanie pięciu przypadków, w których płatnik wystąpił o ulgę wykazało, że po przeprowadzeniu postępowań, Oddział stwierdził brak możliwości skorzystania z Ulgi na start, z uwagi na: błędne zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych z tytułu działalności gospodarczej (cztery przypadki) i wykonywanie pracy na rzecz byłego pracodawcy (jeden przypadek). Podstawą weryfikacji danych były pisemne zapytania płatników w sprawie zgłoszenia do Ulgi na start (cztery przypadki) oraz inicjatywa własna Oddziału (jeden przypadek).

(akta kontroli str. 34-39, 862)

Podstawą do skorzystania przez płatników ze zwolnienia w opłacaniu składek na podstawie art. 31zo ust. 12 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych¹⁰ były składane przez wnioskodawców wnioski (11)¹¹ i oświadczenia z pouczeniem o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń. W wyniku weryfikacji wniosków na podstawie danych zgromadzonych w KSI, w jednym przypadku wydano decyzję, w której odmówiono przyznania ulgi, co wynikało z prowadzenia przeważającej działalności gospodarczej oznaczonej kodem PKD nieuprawniającym do zwolnienia z opłacania składek.

(akta kontroli str. 35, 37-38, 40, 81-84, 863)

1.1.c Przeprowadzone przez Oddział, w latach 2021-2022, kontrole płatników były prowadzone zgodnie z wytycznymi Centrali ZUS. Kontrole płatników, u których wystąpiło ryzyko przedawnienia należności, ze względu na brak kontroli dłużej niż 60 miesięcy od daty zakończenia ostatniej kontroli pełnozakresowej (tzw. kontrole okresowe) stanowiły 59,2% kontroli ogółem¹². Udzielone płatnikowi składek wsparcie mające na celu ochronę zatrudnienia, zmniejszenie obciążeń i zachowanie płynności finansowej w ramach Tarczy antykryzysowej¹³ było sprawdzane w ramach kontroli okresowych i typowanych w aplikacji BRDKP. Kontrole te stanowiły 34,1% ogólnej liczby kontroli przeprowadzonych przez Oddział w 2022 r.¹⁴

Badaniem objęto dokumentację: 13 kontroli okresowych, przeprowadzonych przez Oddział u płatników składek w latach 2021-2022 oraz pięciu kontroli płatników składek w 2022 r., w związku z udzieloną pomocą w ramach Tarczy antykryzysowej¹⁵ i stwierdzono, że ujawnione nieprawidłowości dotyczyły głównie:

- a) w przypadku kontroli okresowych – niezadeklarowania przez płatnika składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne od wypłaconych przychodów przez kontrahenta osobom wykonującym pracę na podstawie umów cywilnoprawnych, które w ramach tych umów wykonywały pracę na rzecz własnego pracodawcy, niezadeklarowania przez płatnika składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe,

¹⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 1327, ze zm.; dalej: ustawa o przeciwdziałaniu COVID-19.

¹¹ Wnioski o zwolnienie z obowiązku opłacania składek na podstawie art. 31zo ust. 12 ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19 złożone w okresie od 10 października 2020 r. do 1 kwietnia 2022 r.

¹² Łącznie przeprowadzono w tym okresie 1064 kontrole, z czego 630 stanowiły kontrole okresowe. Na całość kontroli składały się kontrole okresowe i kontrole na podstawie typowania w aplikacji. BRDKP – Badanie Ryzyka Departamentu Kontroli Płatników.

¹³ Dalej: kontrole pozostające w związku z udzieloną pomocą w ramach Tarczy antykryzysowej.

¹⁴ Łącznie w 2022 r. przeprowadzono 672 kontrole, z czego 229 dotyczyło m. in. ulg w zakresie Tarczy antykryzysowej.

¹⁵ Do badania wytypowano kontrole płatników zgłaszających największą liczbę ubezpieczonych, z uwzględnieniem największych ujawnionych nieprawidłowości.

wypadkowe, Fundusz Pracy¹⁶ i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych¹⁷ od umowy zlecenia, nieprawidłowego naliczenia składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu urlopu wychowawczego i uzyskanego zasiłku macierzyńskiego, niezgłoszenia przez płatnika składek do obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego osób z tytułu bycia ławnikiem sądowym, nieprawidłowego wypełnienia informacji ZUS IWA;

- b) w zakresie spraw pozostających w związku z pomocą w ramach Tarczy antykryzysowej – niewykazania wartości pomocy otrzymanej spoza ZUS rekompensującej negatywne konsekwencje ekonomiczne z powodu COVID-19, rodzaju i formy otrzymanej pomocy oraz niewskazania nazwy podmiotu udzielającego pomocy; podania we wniosku błędnego PKD – bez wpływu na zwolnienie; podania we wniosku błędnej daty otrzymanej wartości pomocy od innych podmiotów.

Kontrole płatników kończyły się protokołami, które zawierały pouczenie o możliwości złożenia zastrzeżeń, a także informację, że będzie on stanowił podstawę do wydania decyzji.

(akta kontroli str. 41-74, 866-869)

1.2. W latach 2019-2022, Oddział otrzymał od PIP 184 zawiadomienia o naruszeniu obowiązku ubezpieczenia społecznego. Analiza 10 otrzymanych zgłoszeń¹⁸ wykazała, że do najczęściej stwierdzanych nieprawidłowości należało nieskładanie dokumentacji zgłoszeniowej i raportu imiennego RCA w przypadku powierzenia pracy bez zawarcia na piśmie umowy o pracę, brak zgłaszania do ubezpieczenia społecznego osób zatrudnionych na umowę zlecenie, zawieranie umów o dzieło zamiast umów zlecenia, co skutkowało bezpodstawnym korzystaniem ze zwolnienia z obowiązku ubezpieczeniowego oraz wypłacanie wyższych kwot wynagrodzenia niż wynikającego z list płac. Weryfikacji zgłoszeń dokonano na podstawie danych zgromadzonych w KSI ZUS.

Ustalone przez Oddział, w związku z otrzymanymi zgłoszeniami, należności z tytułu składek wyniosły łącznie 159,3 tys. zł, z czego na dzień 21 lipca 2023 r.: wpłacono 128,3 tys. zł, należności w egzekucji wynosiły 5,4 tys. zł, a należności objęte układem ratalnym 1 tys. zł¹⁹.

(akta kontroli str. 75-80, 799-805, 864)

W badanym okresie, Oddział otrzymał z jednego z trzech PUP z terenu swojego działania²⁰, jeden wniosek w sprawie objęcia ubezpieczeniem społecznym, który po przeprowadzonym postępowaniu nie potwierdził się. Z pozostałych dwóch PUP, Oddział nie otrzymywał zawiadomień o ewentualnym naruszeniu obowiązku ubezpieczenia społecznego.

(akta kontroli str. 80, 85-97)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Oddział prawidłowo prowadził weryfikację obowiązku zgłaszania płatników do ubezpieczenia społecznego, jak również prawidłowo sprawdzał spełnianie warunków do udzielania ulg w składkach w zakresie tzw. Ulgi na start obejmującej m.in.

¹⁶ Dalej: FP.

¹⁷ Dalej: FGŚP.

¹⁸ Doboru dokonano kierując się liczbą osób nieubezpieczonych i ujawnionymi nieprawidłowościami.

¹⁹ Pozostała kwota w wysokości 24,6 tys. zł dotyczyła spraw w toku i kwoty niedojrzałej do egzekucji.

²⁰ PUP w: Chorzowie, Siemianowicach Śląskich i Świętochłowicach, z pominięciem PUP w Katowicach, Mysłowicach i Rudzie Śląskiej, odpowiadających terytorialnie jednostkom podległym Oddziałowi ZUS w Chorzowie.

płatników, którzy nie prowadzili działalności przez 60 miesięcy. Kontrole płatników były prowadzone przez Oddział zgodnie z wytycznymi Centrali ZUS.

Oddział dokonywał sprawdzenia wszystkich otrzymywanych z PIP i PUP informacji o potencjalnym naruszeniu obowiązku zgłaszania do ubezpieczenia.

2. Dochodzenie należności z tytułu składek i udzielanie ulg w ich spłacie

Opis stanu faktycznego

2.1. Średnia wartość miernika Obsługi salda konta płatnika²¹ przez Oddział wynosiła dla 2019 r. 80,32%, 2020 r. 83,33%, 2021 r. 85,88%, a dla 2022 r. 85,86%.

W wyniku weryfikacji prawidłowości i terminowości działań podejmowanych przez pracowników Oddziału w zakresie realizowanych zadań, na podstawie badanej próby 12 płatników²² ustalono, że na 531 poddanych badaniu miesięcy, w przypadku 525 miesięcy (98,9%) analizowano saldo i rozliczenie na kontach płatników, którym została udzielona ulga lub na których zostało wdrożone postępowanie egzekucyjne - nie rzadziej niż raz na miesiąc, na kontach z saldem Wn (zaległość) nie rzadziej niż raz na trzy miesiące, na kontach aktywnych z saldem Ma nie rzadziej niż raz na 12 miesięcy, co było zgodne z Procedurą do procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika²³. W odniesieniu do sześciu poddanych badaniu miesięcy (1,1% badanych) przegląd konta dwóch płatników odbywał się z częstotliwością rzadszą niż wymagana w Procedurze do procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Przegląd kont płatników był dokonywany w aplikacji SEKiF^{24,25}, który prezentował bieżące saldo konta płatnika z uwzględnieniem należności objętych układem ratalnym i odroczeniem płatności oraz sumy należności objętych tytułami wykonawczymi.

(akta kontroli str. 185-186, 806-832, 901-902²⁶, 903-904, 925, 927-928²⁷)

W przypadku stwierdzenia, iż składki nie zostały opłacone w terminie oraz nie były objęte ulgą lub postępowaniem egzekucyjnym pracownik właściwej komórki Oddziału ZUS wystawiał upomnienie.

(akta kontroli str. 901-902²⁸, 927-928²⁹)

W następstwie skutecznie doręczonego upomnienia i braku uregulowania zaległości przez płatnika w terminie siedmiu dni od daty doręczenia upomnienia i nie później niż do 90 dni od dnia wymagalności składek, Oddział ZUS wszczynał postępowanie, o którym mowa w Procedurze do procesu 4.2 Przymusowe dochodzenie należności. Wystawiano wówczas tytuł wykonawczy, który był kierowany do właściwej komórki egzekucyjnej - z wyjątkiem 31 przypadków³⁰, gdzie płatnik nie uregulował należności, a Oddział nie podjął przed upływem 90 dni od dnia wymagalności składek działań

²¹ Do 31 grudnia 2019 r. obowiązywała nazwa wskaźnika Jakość obsługi kont płatników składek – wskaźnik przedstawiał % prawidłowych kont płatników składek. Od 1 stycznia 2020 r. nastąpiła zmiana zapisów w procedurze 3.1. oraz nazwy wskaźnika na Poprawność obsługi kont płatników składek – wskaźnik przedstawiał % prawidłowo obsłużonych kont płatników składek.

²² Próba obejmowała dobranych celowo 12 płatników spośród 30 płatników o najwyższym zadłużeniu według stanu na 31 grudnia 2022 r., w tym co najmniej pięć podmiotów wykazujących zadłużenie objęte egzekucją oraz pięciu korzystających z ulg w spłacie składek na podstawie układu ratalnego.

²³ Procedury obowiązujące od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2019 r. oraz od 1 stycznia 2020 r. do teraz.

²⁴ System Ewidencji Kont i Funduszy.

²⁵ Moduł FW w zakładce – Raport rozliczeń należności w zakresie należności i układów ratalnych oraz w zakładce Należności w egzekucji.

²⁶ Plik nr 9.

²⁷ Plik nr 9.

²⁸ Plik nr 1-8.

²⁹ Plik nr 1-8.

³⁰ Przypadki te dotyczyły trzech z 12 płatników, którzy nie uregulowali składek w badanym okresie.

określonych w Procedurze 4.2, tj. nie wystawił tytułu wykonawczego co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 882-885, 901-902³¹, 903-904, 927-928³²)

2.2. W latach 2019-2022, Oddział zawarł 3.163 umowy o rozłożenie na raty należności (odpowiednio: 1.254, 1.138, 592 i 179) na kwotę ogółem 2.138.533,8 tys. zł oraz 5.084 umowy o odroczenie terminu płatności (odpowiednio: 370, 3.347, 486 i 881) na kwotę ogółem 1.119.644,3 tys. zł.

(akta kontroli str. 798)

W okresie objętym kontrolą, Oddział lub Centrum Obsługi Wniosków o Ulgę (CUL)³³, na wnioski płatnika, przyznawały ulgi w formie umów o rozłożeniu należności na raty lub odroczeniu terminu ich płatności. Badaniem objęto sprawy dotyczące pięciu płatników z najwyższą kwotą zadłużenia na 31 grudnia 2022 r.³⁴, tj. pierwszą i ostatnią umowę oraz umowę na największą kwotę spośród zawartych w latach 2019-2022 (łącznie 14³⁵), w tym (w miarę możliwości) nie więcej niż jedną umowę na podstawie szczególnych rozwiązań obowiązujących w związku z tarczą antykryzysową i stwierdzono, że:

- wnioski w sprawie udzielenia ulg były rozpatrywane w ciągu 10 – 41 dni od ich wpływu, tj. z zachowaniem 60-dniowego terminu wskazanego w Procedurze 4.1 (w załączniku nr 3, rozdział XII ust. 45 pkt 4), z wyjątkiem jednego przypadku³⁶, co opisano poniżej;
- w dziewięciu na 14 badanych przypadkach³⁷, płatnicy wywiązywali się z zawartych umów o rozłożeniu należności na raty lub odroczeniu terminu ich płatności. W trzech przypadkach³⁸ dotyczących jednego podmiotu³⁹, nie nastąpiła spłata zobowiązań pieniężnych, gdyż jak wynika z art. 1 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego⁴⁰, z mocy prawa będzie ona podlegała umorzeniu w dniu wydania przez Komisję Europejską decyzji stwierdzającej, że to umorzenie jest zgodne z rynkiem wewnętrznym, a do czasu rozstrzygnięcia podlega zawieszeniu nie później niż do dnia 31 grudnia 2023 r. W dwóch przypadkach dotyczących jednego podmiotu⁴¹ wystąpił brak opłat rat i składek bieżących, co skutkowało rozwiązaniem umów i wysłaniem upomnień przedegzekucyjnych;
- we wszystkich 14 przypadkach, zgodnie z obowiązującym wzorem, sporządzano wnioski wewnętrzne. Wnioski, które nie dotyczyły tarczy antykryzysowej (łącznie siedem, w tym sześć sporządzonych przez CUL dla osób prawnych i jeden przez Oddział dla osoby fizycznej prowadzącej księgę przychodów i rozchodów) zawierały m. in. opis aktualnej sytuacji finansowej płatnika, dane o ulgach

³¹ Plik nr 1-8.

³² Plik nr 1-8.

³³ Jednostki organizacyjne – centra ulg, tzw. CUL, utworzone zgodnie z zarządzeniem Prezesa ZUS nr 11 z 26 lutego 2020 r. i obsługujące merytorycznie od 1 czerwca 2021 r. wszystkie wnioski o udzielenie ulg jakie wpływały do ZUS z wyłączeniem wniosków płatników ze swojego terenu działania i najbliższych mu terytorialnie oddziałów. Mając na uwadze powyższe, pośród wytypowanych do badania płatników ZUS O/Chorzów znalazły się postępowania prowadzone poza właściwością kontrolowanego Oddziału.

³⁴ Dot. płatników o numerze ID: 211805923, 224503055, 239510499, 222074326, 111520. W odniesieniu do czterech dłużników nie prowadzono wcześniej postępowania egzekucyjnego; czterech dłużników nie zakwalifikowano do tzw. „podmiotów o szczególnym znaczeniu”.

³⁵ Jeden z płatników – ID nr 239510499, miał zawarte tylko dwie umowy.

³⁶ Dot. płatnika o numerze ID: 211805923.

³⁷ Dot. płatników o numerze ID: 211805923, 222074326, 111520.

³⁸ Trzy umowy dotyczące rozłożenia na raty należności z tytułu składek w związku z tarczą antykryzysową.

³⁹ Zadłużenie ogółem płatnika o numerze ID: 224503055, stanowiło 74,4% zadłużenia 30 płatników o największej kwocie zadłużenia wobec ZUS (SEKiF) na dzień 31 grudnia 2022 r.

⁴⁰ Dz. U. z 2022 r., poz. 241.

⁴¹ Dot. płatnika o numerze ID: 239510499.

w spłacie należności w ciągu ostatnich dwóch lat, stanowisko komórki ZUS w sprawie ulgi ze wskazaniem okoliczności i standardów wynikających z procedur, którymi się kierowano. Do wniosków tych dołączano analizę finansową podmiotu prowadzącego pełną księgowość lub analizę możliwości płatniczych wnioskodawcy, wyliczenie kategorii ratingowej płatnika oraz *Oświadczenie o stanie majątkowym osoby prawnej* lub *Oświadczenie o stanie rodzinnym i majątkowym oraz sytuacji materialnej osoby fizycznej nieprowadzącej pełnej księgowości*. Analizy sporządzano zgodnie ze wzorem wynikającym z Procedury 4.1.;

- w siedmiu przypadkach niedotyczących tarczy antykryzysowej, płatnicy w wyniku dokonywanych analiz finansowych byli klasyfikowani według tzw. ocen ratingowych, tj. od kategorii „CCC”, „CC” do „C i poniżej”, co było zgodne z Procedurą 4.1., a stanowiło o możliwości udzielenia ulgi do określonych progów kwotowych, na wskazaną liczbę miesięcznych rat albo na odpowiednią liczbę miesięcy (przy odroczeniu terminu płatności);
- jeden z siedmiu wniosków wewnętrznych niedotyczących tarczy antykryzysowej został sporządzony przy wykorzystaniu danych z księgi przychodów i rozchodów za ostatnie trzy lata obrotowe⁴², a pozostałe sześć wniosków⁴³ na podstawie sprawozdań finansowych za okresy krótsze niż trzy ostatnie lata obrotowe i rok bieżący, co opisano poniżej;
- w czterech z siedmiu wniosków wewnętrznych niedotyczących tarczy antykryzysowej, do analizy finansowej prawidłowo wykorzystano dane wynikające ze sprawozdań finansowych, a w dwóch przypadkach⁴⁴ wystąpiły rozbieżności⁴⁵, co opisano poniżej;
- w czterech z sześciu wniosków wewnętrznych, w których wykorzystywano dane ze sprawozdań finansowych, nieprawidłowo policzono wskaźnik ogólnego zadłużenia⁴⁶, a w dwóch⁴⁷ inne wskaźniki, co opisano poniżej;
- w trakcie jednego postępowania miało miejsce spotkanie kierownictwa Oddziału z reprezentantami płatnika, w którym brał udział doradca ds. ulg i umorzeń, co było zgodne z Procedurą 4.1 (załącznik nr 9).

(akta kontroli str. 186, 389-392, 547-747, 833-842, 870-877)

W odniesieniu do sześciu nw. wniosków wewnętrznych rozpatrywanych przez CUL, tj.:

- wniosku z dnia 15 listopada 2022 r. (nr sprawy 380813/20 dot. płatnika o numerze ID: 211805923) dotyczącego odroczenia terminu płatności składek za październik 2022 r. o sześć miesięcy,
- wniosku z dnia 29 lipca 2022 r. (nr sprawy 217902/20 dot. płatnika o numerze ID: 211805923) dotyczącego odroczenia terminu płatności składek za maj 2022 r. o sześć miesięcy,
- wniosku z dnia 26 września 2022 r. (nr sprawy 322991/2022 dot. płatnika o numerze ID: 239510499) dotyczącego rozłożenia na 45 rat należności z tytułu składek za okres styczeń 2021 r. – sierpień 2022 r.,

⁴² Bez sprawozdania za okres bieżący, gdyż wniosek o udzielenie ulgi został złożony 14 stycznia 2019 r. Płatnik o numerze ID: 111520.

⁴³ Dotyczy płatników o numerach ID: 211805923, 239510499, 222074326.

⁴⁴ Dotyczy płatnika o numerze ID: 239510499.

⁴⁵ W jednym przypadku analizy finansowej dokonano na podstawie danych wynikających z księgi przychodów i rozchodów.

⁴⁶ Dotyczy płatników o numerach ID: 211805923, 222074326.

⁴⁷ Dotyczy płatnika o numerze ID: 239510499.

- wniosku z dnia 17 października 2022 r. (nr sprawy 348570/2022 dot. płatnika o numerze ID: 239510499) dotyczącego odroczenia terminu płatności składek za wrzesień 2022 r. o jeden miesiąc,
- wniosku z dnia 14 października 2022 r. (nr sprawy 347215/22 dot. płatnika o numerze ID: 222074326) dotyczącego odroczenia terminu płatności składek za wrzesień 2022 r. o osiem miesięcy,
- wniosku z dnia 15 listopada 2022 r. (nr sprawy 380707/22 dot. płatnika o numerze ID: 222074326) dotyczącego odroczenia terminu płatności składek za październik 2022 r. o osiem miesięcy,

Dyrektor Oddziału wyjaśnił m.in., że: „Zgodnie z obowiązującą w ZUS organizacją pracy i podziałem kompetencji w zakresie rozpatrywania wniosków o udzielenie ulgi, analiza finansowa do wskazanych wniosków była przeprowadzona poza naszym oddziałem. Analizę finansową, w tym wyliczenie wskaźników, we wskazanych sprawach opracował pracownik CUL (...).

(akta kontroli str. 187-195)

Spośród 14 objętych badaniem umów w sprawie odroczenia płatności składek czy też rozłożenia ich na raty, Oddział z wymaganą częstotliwością monitorował realizację 13 umów. Jedna z umów⁴⁸ dotycząca płatnika o numerze identyfikacyjnym 111520 nie była monitorowana z wymaganą częstotliwością – brak monitorowania w czerwcu 2019 r., co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 766-785, 901-902⁴⁹, 878-879, 927-928⁵⁰)

Badanie dokumentacji pięciu podmiotów którym udzielono ulg w spłacie zobowiązań wykazało, że tylko jeden płatnik⁵¹ nie regulował składek na bieżąco, wskutek czego rozwiązano z nim dwie umowy o udzielenie ulg i wszczęto postępowanie egzekucyjne.

Pozostali płatnicy regulowali bieżące zobowiązania, w tym u jednego z płatników nastąpiło zawieszenie spłaty z dniem 30 czerwca 2021 r.⁵²

Analiza zadłużenia poddanych badaniu płatników, którym udzielono ulg w spłacie zobowiązań wykazała, że w kontrolowanym okresie, z tytułu zawartych umów, zadłużenie czterech z nich zmniejszyło się o kwoty od 248,1 tys. zł do 123.888,8 tys. zł (od 7,3% do 100%), a jednego wzrosło o 668,1 tys. zł (o 8,7%) .

(akta kontroli str. 833-842)

2.3. W 2019 r. Oddział wystawił 69.038 tytułów wykonawczych⁵³ na kwotę 183.945,4 tys. zł. W 2020 r., w trakcie trwania pandemii COVID-19, działania te zostały częściowo ograniczone – wystawiono 36.976 TW na kwotę 97.811,5 tys. zł. W 2021 r. liczba TW wzrosła do poziomu 58.450 i obejmowała kwotę 138.404,2 tys. zł. W 2022 r. wystawiono 72.035 TW na łączną kwotę 207.859,6 tys. zł.

W okresie objętym kontrolą, Oddział prowadził działania egzekucyjne na łączną kwotę 628.020,8 tys. zł, w tym najwięcej w formie egzekucji własnej – łącznie wystawił 222.353 TW na kwotę 561.505,5 tys. zł. Ponadto, prowadził egzekucję administracyjną za pośrednictwem właściwego urzędu skarbowego (9.092 TW na kwotę 6.433,3 tys. zł), a także sądową – prowadzoną przez komornika sądowego na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przez ZUS oraz w ramach

⁴⁸ O numerze ewidencyjnym sprawy 0046777/19, zawarta 6 marca 2019 r. (na wniosek z 14 stycznia 2019 r.), dot. płatnika o numerze ID: 111520.

⁴⁹ Plik nr 9.

⁵⁰ Plik nr 9.

⁵¹ Płatnik o numerze ID: 239510499.

⁵² Płatnik o numerze ID: 224503055.

⁵³ Dalej: TW.

postępowania upadłościowego (5.054 TW na kwotę 60.082 tys. zł). Odzyskał łącznie 160.870,2 tys. zł, w tym najwięcej w ramach egzekucji własnej – 148.179,5 tys. zł.

W latach 2019-2022 miernik efektywności egzekucji kształtował się na poziomie odpowiednio: 44,6%, 42,3%, 36,1% i 34,2%; miernik poziomu dochodzenia należności: 75,5%, 75,2%, 82,2% i 85,6%; miernik terminowości wystawiania TW: 62,5%, 40,3%, 47,1% i 42,7%.

(akta kontroli str. 796, 925-926)

Badanie próby 10 podmiotów spośród 30 największych dłużników na dzień 31 grudnia 2022 r., wobec których prowadzone było postępowanie egzekucyjne⁵⁴ wykazało, że:

- Oddział w ramach podejmowanych czynności egzekucyjnych stosował różne środki egzekucyjne w tym: zajęcia rachunków bankowych, zajęcia wierzytelności, zajęcia udziałów spółek;
- w 17 na 21 przypadków, Oddział wystawiał tytuły wykonawcze w terminie 30 dni od uprawomocnienia się decyzji określającej wysokość zobowiązania albo 45 dni od wystawienia upomnienia, co było zgodne z Procedurą do procesu 3.1. wprowadzoną zarządzeniem Prezesa ZUS nr 125 z dnia 29 grudnia 2017 r. W pozostałych czterech przypadkach, Tytuły wykonawcze były wystawiane z opóźnieniem sięgającym od 10 do 75 dni, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;
- w ramach ustalania majątku, Oddział dokonywał weryfikacji: środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, majątku ruchomego oraz nieruchomości w dostępnych bazach danych m.in.: Ognivo, CEPIK, Centralnej Ewidencji Ksiąg Wieczystych, Punkt Informacyjny⁵⁵. Oddział wykorzystywał również instytucję wyjawiania majątku przez dłużnika;
- na podstawie 19 z 21 badanych TW, stwierdzono, że dokonywano zabezpieczenia na majątku poprzez wpis do hipoteki lub zastaw na rzeczach ruchomych – po uzyskaniu informacji o posiadanym przez płatnika majątku. W przypadku dwóch TW dotyczących jednego podmiotu⁵⁶, nie dokonano zabezpieczenia w formie zastawu pomimo uzyskanych informacji o posiadaniu przez płatnika ruchomości o wartości zastawczej, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;
- w przypadku czterech TW gdy naczelnik urzędu skarbowego prowadził już wobec dłużnika egzekucję (tzw. zbieg egzekucji), bądź gdy zaistniała konieczność zastosowania środków egzekucyjnych do których Oddział nie posiadał uprawnień, kierowano stosowne wnioski do właściwych naczelników urzędów skarbowych. W przypadku jednego tytułu wykonawczego dokonano przeniesienia odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek na osoby trzecie;
- ustaleń prostych na potrzeby wdrożenia postępowania egzekucyjnego dokonywano głównie poprzez dostępne bazy danych m. in. w PI, Krajowym Rejestrze Sądowym, wgląd do sytemu OGNIVO i zajęcie wierzytelności, co w 22 na 24 badane przypadki następowało w terminie dwóch dni od wystawienia tytułu wykonawczego. W dwóch przypadkach dotyczących jednego podmiotu⁵⁷ był to termin dłuższy, tj. 77 dni i 28 dni, gdyż wcześniej, tj. od roku, Oddział nie otrzymywał pozytywnych odpowiedzi dotyczących posiadanych przez podmiot

⁵⁴ Badaniem objęto po trzy tytuły wykonawcze (najstarszy, najnowszy i największy jaki był wprowadzony do systemów elektronicznych ZUS), wystawione dla 10 płatników w latach 2019-2022, (z wyłączeniem płatników będących w stanie upadłości – ID nr 17575320 - od 2013 r. i ID nr 2007251 - od 2012 r.) – łącznie 24, tj. wystawione dla płatników o numerach ID: 222075744, 238156198, 185911345, 2059278, 195140086, 219714660, 2022196 i 221330832.

⁵⁵ Dalej: PI.

⁵⁶ Płatnik o numerze ID: 222075744.

⁵⁷ Płatnik o numerze ID: 2022196.

rachunków bankowych, a jedyny rachunek, którym dysponował podmiot został już zajęty w prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym;

- Oddział monitorował prowadzone postępowania egzekucyjne z wymaganą procedurami częstotliwością.

(akta kontroli str. 196-345, 196-206, 325-328; 752, 759-785, 880-881, 901-902⁵⁸, 927-928⁵⁹)

Kwoty wyegzekwowane dla ZUS w wyniku postępowania upadłościowego prowadzonego wobec płatnika o numerze ID: 2007251 wyniosły 1.528,2 tys. zł, a o numerze ID: 17575320 wyniosły 6.572,1 tys. zł.

(akta kontroli str. 753-754)

2.4. W latach 2019-2022, Oddział wydał 265 decyzji o umorzeniu należności na łączną kwotę 8.587,2 tys. zł, w tym na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁶⁰ 36 decyzji w kwocie 1.128,3 tys. zł, a ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność⁶¹ 229 decyzji w kwocie 7.458,9 tys. zł.

(akta kontroli str. 100-106)

Badaniem objęto pięć postępowań, w wyniku których w okresie objętym kontrolą umorzono należności z tytułu składek na kwotę łączną 698,6 tys. zł⁶² (8,1% kwoty wynikającej z wszystkich decyzji o umorzeniu), tj.:

- a) trzy dotyczące umorzeń na kwotę łączną 459,6 tys. zł, w związku z ich całkowitą nieściągalnością⁶³, na podstawie art. 28 ust. 3 pkt 5, 6 lub art. 28 ust. 3 pkt 1 ustawy o s.u.s. W związku z Procedurą do procesu 4.1 Obsługa ulg i umorzeń, po otrzymaniu wniosków o umorzenie należności lub sporządzeniu zlecenia wszczęcia postępowania z urzędu⁶⁴, kierowano do właściwych komórek zlecenia o przekazanie informacji o stanie należności⁶⁵, prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym⁶⁶, składnikach majątkowych i zabezpieczeniach na majątku dłużnika⁶⁷, a także w jednym przypadku zwrócono się do płatnika o uzupełnienie wniosku o „Oświadczenie o stanie rodzinnym i majątkowym oraz sytuacji materialnej” (RON). Postępowania egzekucyjne ujawniły brak dochodów i składników majątkowych oraz brak możliwości uzyskania kwot przekraczających wydatki egzekucyjne. Wykazano brak następców prawnych i możliwości przeniesienia odpowiedzialności na osoby trzecie. Do płatników kierowano zawiadomienia o wyznaczeniu nowego terminu załatwienia sprawy, a po zakończeniu postępowania administracyjnego wyznaczano 7-dniowy termin na zapoznanie się z aktami sprawy. Wnioski wewnętrzne w sprawie umorzenia należności były opracowywane przez Centrum Umorzeń w terminie do 7 dni roboczych od dnia, w którym minął termin zapoznania się z aktami sprawy albo cztery dni po zapoznaniu się z aktami sprawy⁶⁸, co było zgodne z pkt 19 Instrukcji

⁵⁸ Plik nr 10-13.

⁵⁹ Plik nr 10-13.

⁶⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 1230, ze zm.; dalej: ustawa o s.u.s.

⁶¹ Dz. U. z 2012 r. poz. 1551, ze zm.; dalej: ustawa abolicyjna.

⁶² Badaniem objęto umorzone należności z tytułu składek na największe kwoty.

⁶³ Dotyczy płatników o numerach ID: 194284600, 188798882, 108465249.

⁶⁴ W przypadku śmierci płatnika.

⁶⁵ Informacja o stanie należności z tytułu składek (wzór nr 14).

⁶⁶ Informacja o prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym (ZUU-2)

⁶⁷ Informacja o zabezpieczeniach na majątku dłużnika (ZUU-1).

⁶⁸ Poza przypadkiem dotyczącym zgonu płatnika.

odraczania terminu płatności składek, umarzania i rozkładania na raty należności z tytułu składek oraz kosztów egzekucyjnych do Procedury 4.1. Wnioski były kompletne, właściwie udokumentowane i zaakceptowane przez uprawnione osoby.

Decyzje o umorzeniu należności sporządzano w terminie do czterech dni od dnia sporządzenia wniosku wewnętrznego. W dwóch przypadkach, od złożenia/zlecenia z urzędu wszczęcia postępowania w sprawie umorzenia należności do wydania decyzji o umorzeniu należności miało 2,5 i 3 miesiące. W jednym przypadku, od otrzymania zlecenia o przeprowadzenie postępowania spadkowego do wydania decyzji o umorzeniu należności, minęły 2 lata, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;

- b) dwa dotyczące umorzenia należności z tytułu składek na kwotę łączną 239 tys. zł na podstawie ustawy abolicyjnej⁶⁹. Umorzeń dokonywano na wniosek płatnika, w odniesieniu do nieopłaconych składek za okres od stycznia 1999 r. do lutego 2009 r. wraz z należnymi odsetkami za zwłokę, opłatami prolongacyjnymi, kosztami upomnień, opłatami dodatkowymi i kosztami egzekucyjnymi, co było zgodne z art. 1 ust.1 ustawy abolicyjnej. W jednym przypadku wniosek złożono 10 września 2013 r.⁷⁰, tj. w terminie 24 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy abolicyjnej⁷¹, a w drugim 20 października 2015 r.⁷², odpowiednio na podstawie art. 1 ust. 4 i art. 1 ust. 5 ustawy abolicyjnej.

W obu przypadkach, poza zadłużeniem podlegającym umorzeniu występowało zadłużenie niepodlegające umorzeniu, które w wyniku wywiązania się przez płatników z zawartych układów ratalnych⁷³ zostało terminowo spłacone – na dzień wydania decyzji o umorzeniu⁷⁴ nie było zadłużenia, co odpowiadało art. 1 ust. 10 oraz ust. 11 ustawy abolicyjnej.

W badanym przypadku, w którym decyzja określająca warunki umorzenia opierała się o postanowienia zawarte art. 1 ust. 5 tej ustawy⁷⁵, decyzję o wysokości zadłużenia z tytułu składek wydano 28 sierpnia 2015 r., przy czym w latach wcześniejszych została już wydana decyzja określająca wysokość zadłużenia płatnika, za częściowo pokrywające się okresy, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 100-139, 142, 905-924)

2.5. Oddział prowadził ewidencję zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności, która zgodnie z załącznikiem nr 4 do Procedury 3.1 (rozdział IX pkt 6), zawierała m. in. numer wniosku, dane płatnika składek, dane osoby sporządzającej wniosek, kwotę odpisanych należności, przyczynę przedawnienia należności. Ewidencja ta nie zawierała daty sporządzenia wniosku, daty zatwierdzenia wniosku, danych osoby zatwierdzającej i daty sporządzenia noty odpisującej przedawnione należności, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. W trakcie niniejszej kontroli ewidencja została uzupełniona o brakujące elementy.

⁶⁹ Dotyczy płatników o numerach ID: 1771901 i 119016.

⁷⁰ Dotyczy płatnika o numerze ID: 1771901.

⁷¹ 15 stycznia 2013 r.

⁷² Dotyczy płatnika o numerze ID: 119016.

⁷³ Umowy o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek z 18 grudnia 2015 r. i 16 stycznia 2017 r. Terminowe spłaty ostatnich rat nastąpiły odpowiednio: 3 września 2021 r. i 8 stycznia 2019 r.

⁷⁴ Decyzje o umorzeniu należności objętych ustawą abolicyjną wydano odpowiednio: 10 marca 2022 r. i 11 lutego 2019 r.

⁷⁵ Dotyczy płatnika o numerze ID: 119016.

(akta kontroli str. 901-902⁷⁶, 927-928⁷⁷)

W latach 2019-2022, Oddział sporządził 24.938 wniosków dotyczących odpisania przedawnionych należności na kwotę łączną 499.618,2 tys. zł (składki, odsetki i dodatkowa opłata)⁷⁸. Część wniosków zawierała kilka przyczyn przedawnień⁷⁹. Przyczynami przedawnienia były:

- „kwota niedojrzała do egzekucji” – 7.607 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 27,6% wniosków o przedawnienie;
- sporządzenie z urzędu dokumentów rozliczeniowych korygujących (po upływie okresu przedawnienia)⁸⁰ – 6.541 wniosków (23,7%);
- brak działań – 5.172 wnioski (18,7%);
- umorzenie postępowania egzekucyjnego ze względu na bezskuteczność, przy jednoczesnym braku możliwości dalszego dochodzenia (np. brak składników majątkowych) – 3.971 wniosków (14,4%);
- sporządzenie z urzędu dokumentów rozliczeniowych pierwszorazowych – 1.396 wniosków (5,1%);
- złożenie przez płatnika dokumentów rozliczeniowych korygujących – 1.012 wniosków (3,68%);
- brak możliwości podjęcia działań zmierzających do wyegzekwowania należności (brak kontaktu z płatnikiem) – 863 wnioski (3,1%);
- bezpodstawne prowadzenie postępowania egzekucyjnego (na podstawie deklaracji rozliczeniowej ZUS DRA bez pouczenia, niewłaściwe doręczenie) – 740 wniosków (2,7%);
- upadłość/likwidacja – 116 wniosków (0,4%);
- złożenie przez płatnika dokumentów rozliczeniowych pierwszorazowych – 98 wniosków (0,3%);
- sporządzenie dokumentów rozliczeniowych w wyniku kontroli korygujących – 66 wniosków (0,2%);
- inne przyczyny – 15 wniosków (0,1%);
- sporządzenie dokumentów rozliczeniowych w wyniku kontroli pierwszorazowych – pięć wniosków (0,02%).

Z winy Oddziału (braku działań ze strony Oddziału i bezpodstawne prowadzenie postępowania egzekucyjnego), w badanym okresie sporządzono łącznie 5.912 wniosków (21,4% wniosków ogółem⁸¹).

(akta kontroli str. 348-349)

Na pytanie co było przyczyną sporządzenia przez Oddział w latach 2019-2022 5.172 wniosków o odpisanie przedawnionych należności (18,7% wniosków ogółem) z powodu braku działań ze strony Oddziału i 740 wniosków (2,7%) wskutek bezpodstawnego prowadzenia postępowania egzekucyjnego – tj. łącznie 5.912 wniosków (21,4% wniosków ogółem) i jakie działania podjęto aby temu zapobiec, Zastępca Dyrektora Oddziału odpowiedział: „Przyczyną sporządzenia przez Oddział wniosków o odpisanie przedawnionych należności z tytułu składek w latach 2019-2022 była realizacja zadań zawartych w Programie Stabilizacji Pracy (PSP), w tym utworzonych harmonogramów obsługi spraw. W ramach opracowania założeń

⁷⁶ Plik nr 16-17.

⁷⁷ Plik nr 16-17.

⁷⁸ W tym 37 wniosków na kwotę łączną 58.694,4 tys. zł dotyczących przedawnień za okres do grudnia 1998 r. i 24.901 wniosków na kwotę łączną 440.923,8 tys. zł dotyczących przedawnień za okres od stycznia 1999 r.

⁷⁹ Do wyliczeń przyjęto liczbę wniosków: 27.602, z uwagi na fakt, że niektóre wnioski zawierały kilka przyczyn przedawnień.

⁸⁰ Także w związku z ustaleniem okresu podlegania.

⁸¹ Do wyliczeń przyjęto liczbę wniosków – 27.602.

do PSP, między innymi ustaliliśmy sprawy, w których potencjalnie doszło do przedawnienia w okresie do 2018 roku (czyli w zakresie należności za okres do 2013 roku). Jednym z wyników analizy tych spraw było sporządzenie wniosków o odpisanie przedawnionych należności. Ponadto we wrześniu 2019 roku do PSP wprowadzony został nowy cel kluczowy: „Obsługa kont nieaktywnych za lata 1999-2012”, w ramach analizy tych spraw określano przesłanki przedawnienia należności.

Reasumując realizacja PSP w latach 2019-2022 skutkowałą zwiększoną liczbą wniosków o odpisanie przedawnionych należności, w tym także zawinionych przez Zakład. Działania przewidziane w PSP miały na celu potwierdzenie zadłużenia z tytułu składek obsługiwanego przez nasz oddział oraz minimalizację ryzyka wystąpienia przedawnień w przyszłych okresach. W ramach realizacji PSP w latach 2019-2022 obsłużono 17 701 kont nieaktywnych z saldem WN 1999 - 2012. Intensyfikacja działań na kontach płatników w powyższym zakresie wpłynęła na liczbę sporządzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności.

W celu zapobieżenia dopuszczenia do przedawnienia z winy Zakładu na bieżąco podejmujemy działania minimalizujące ryzyko, w tym między innymi:

- monitorowanie działań związanych z kierowaniem należności do egzekucji, w szczególności w zakresie należności za ostatnie 12 miesięcy;
- obsługa alertów w ramach aplikacji ABP, tj.:
 - alert PPN wskazujący na „potencjalne przedawnienie należności”,
 - alert DZPN wskazujący na „deklarację zwiększającą zadłużenie na przedawnioną należność”,
 - alert RZPN wskazujący na „rozliczenie zobowiązania na przedawnioną należność”,
 - alert ZPN1 wskazujący na „zbilżające się przedawnienie należności”,
- zwiększenie nadzoru nad jakością i terminowością działań pracowników, poprzez przeprowadzanie przez kadrę zarządzającą kontroli wtórnych oraz weryfikację jakości obsługi kont płatników.

Podejmowane przez nas działania zaskutkowały tym, że poziom przedawnionych należności z winy Zakładu w odniesieniu do należności za okres od 2013 roku nie przekracza 1% należności z tytułu składek odpisanych ogółem w związku z przedawnieniem.”

(akta kontroli str. 763-764)

Badaniem objęto pięć wniosków sporządzonych w latach 2019-2022 o odpisanie przedawnionych należności⁸² na najwyższe kwoty, tj. na kwotę łączną 63.367,4 tys. zł (28,4% odpisów ogółem) i stwierdzono, że:

- przyczynami przedawnienia były głównie: upadłość (dwa przypadki), umorzenie postępowania egzekucyjnego ze względu na jego bezskuteczność, przy jednoczesnym braku możliwości dalszego dochodzenia⁸³ (dwa przypadki) oraz umorzenie postępowania egzekucyjnego ze względu na bezskuteczność i bezpodstawne prowadzenie postępowania egzekucyjnego - na podstawie deklaracji rozliczeniowych ZUS DRA bez pouczenia (w jednym przypadku);

(akta kontroli str. 348-388, 886-888)

Na pytanie dlaczego w odniesieniu do jednego z pięciu badanych wniosków o odpisanie przedawnionych należności⁸⁴, tj. z 22 października 2020 r. na kwotę łączną 32.688,2 tys. zł, przyczyną przedawnienia części należności, tj. dotyczących składek na ubezpieczenie społeczne za okres wrzesień 2000 r. –

⁸² Dotyczy płatników o numerach ID: 1897031, 2058979, 1897086, 186589659, 1897205.

⁸³ Brak składników majątkowych.

⁸⁴ Dotyczy płatnika o numerze ID: 1897205.

wrzesień 2001 r., listopad 2001 r. – lipiec 2002 r. oraz składek na FP i FGŚP za okres styczeń – wrzesień 2002 r. na kwotę łączną 17.720,1 tys. zł było bezpodstawne prowadzenie postępowania egzekucyjnego, tj. na podstawie ZUS DRA bez pouczenia, niewłaściwe doręczenie, Zastępca Dyrektora Oddziału odpowiedział: „Przyczyną przedawnienia części należności wskazanych w pytaniu, a dotyczących okresu od września 2000 roku do września 2002 roku było prowadzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie deklaracji ZUS DRA bez pouczenia. Tytuły wykonawcze powinny być wystawione w oparciu o złożoną przez płatnika składek deklarację rozliczeniową zawierającą pouczenie, że może ona stanowić podstawę wystawienia tytułu wykonawczego. Deklaracje ZUS DRA nie zawierały pouczenia, że mogą stanowić podstawę do wystawienia tytułu wykonawczego w okresie:

- do 30 listopada 2001 r. ZUS DRA złożone w formie „papierowej”;
- do 31 grudnia 2002 r. ZUS DRA przekazane drogą elektroniczną.

Działania egzekucyjne podjęte na podstawie takich deklaracji nie wpłynęły na zawieszenie biegu przedawnienia. W październiku 2020 r. przy analizie konta ujawniony został fakt przedawnienia wskazanych należności. We wcześniejszym okresie nie dokonaliśmy odpisania przedawnionych należności z uwagi na istnienie zabezpieczenia rzeczowego. Zgodnie z art. 24 ust. 5 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych: nie ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką lub zastawem.
(akta kontroli str. 763)

- należności przedawniły się po 5 latach od uprawomocnienia się postanowień o zakończeniu/umorzeniu: postępowań egzekucyjnych lub upadłościowych – w przypadku należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w okresie od 1 stycznia 2012 r., co było zgodne z art. 24 ust. 4, 5b i 5c ustawy o s.u.s. i procedurą 3.1. Do należności z tytułu składek, dla których bieg terminu przedawnienia rozpoczął się przed 1 stycznia 2012 r., stosowano 5-letni okres przedawnienia liczony od 1 stycznia 2012 r. - zgodnie z procedurą 3.1.;
- przy ustalaniu terminu przedawnienia należności brano pod uwagę czynności powodujące zawieszenie biegu terminu przedawnienia, np. wydanie decyzji określającej zadłużenie;
- należności zabezpieczone wpisem hipoteki lub ustanowieniem zastawu, nie ulegały przedawnieniu, co było zgodne z 24 ust.5 ustawy o s.u.s.;
- w czterech na pięć badanych przypadków, noty rozliczeniowe na podstawie których dokonywano odpisu przedawnionych należności sporządzono terminowo, a w jednym przypadku⁸⁵ z opóźnieniem, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;
- w przypadku czterech z pięciu płatników objętych badaniem prawidłowości odpisywania przedawnionych należności, analiza rozliczenia na kontach płatników następowała z częstotliwością zgodną z załącznikiem nr 3 do Procedury 3.1 (rozdział 4 pkt 4.1), a w jednym przypadku rzadziej⁸⁶, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;
- wszystkie wnioski zostały zatwierdzone przez Zastępcę Naczelnika Wydziału oraz Zastępcę Dyrektora ds. dochodów.

(akta kontroli str. 348-388, 843-852, 886-888, 903-904)

⁸⁵ Dotyczy płatnika o numerze ID: 1897031.

⁸⁶ Dotyczy płatnika o numerze ID: 1897086.

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Konta trzech płatników nie były odświeżane z należytą częstotliwością określoną w obowiązujących wewnętrznych procedurach. I tak:

a) Konta dwóch płatników⁸⁷ z 12 objętych badaniem, nie były odświeżane z należytą częstotliwością w sześciu miesiącach dotyczących dwóch płatników⁸⁸, w ciągu 531 badanych miesięcy, co było niezgodne z Procedurą obsługi procesu 3.1 Obsługa salda konta płatnika.

Zarządzeniem nr 125 z dnia 29 grudnia 2017 r. Prezes ZUS zmienił zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 3.1 Obsługa salda konta płatnika. Zgodnie z załącznikiem nr 6 – Wykaz terminów realizacji zadań, stanowiącym załącznik do Zarządzenia, wskazano, że konta z zadłużeniem mają być obsługiwane nie rzadziej niż raz na trzy miesiące, a konta z udzieloną ulgą lub wystawionym tytułem wykonawczym – nie rzadziej niż raz na miesiąc.

Z kolei Zarządzeniem nr 3 Prezesa ZUS z dnia 8 stycznia 2020 r. wprowadzono Procedurę do procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika. Procedura ta w załączniku nr 3 Instrukcja analizy konta płatnika, zawierała wytyczne w zakresie częstotliwości z jaką należy podjąć do obsługi konto płatnika. I tak, w przypadku płatników z udzieloną ulgą, konto należy podjąć do obsługi nie rzadziej niż raz na miesiąc; a z aktywnym tytułem wykonawczym na które wpłynęły wpłaty na indywidualnych numer rachunku składkowego – nie rzadziej niż raz na miesiąc. Konta z saldem WN, bez kont z aktywnym tytułem wykonawczym na który wpłynęły wpłaty, miały być obsługiwane w częstotliwością co trzy miesiące.

Konta dwóch płatników o nw. numerach identyfikacyjnych, w okresie objętym kontrolą nie były obsługiwane z wymaganą częstotliwością, o jakiej mowa w wyżej przywołanych procedurach.

W przypadku płatnika o numerze:

1) 1929176 – konto z aktywnym układem ratalnym nie było obsługiwane z częstotliwością miesięczną w lipcu 2022 r.,

2) 111520 – konto z aktywną ulgą nie było obsługiwane z częstotliwością miesięczną w okresach: czerwiec 2019 r., czerwiec 2022 r., wrzesień 2022 r., październik 2022 r. i grudzień 2022 r.

(akta kontroli str. 186, 901-902⁸⁹, 903-904, 927-928⁹⁰)

W trakcie kontroli uwzględniono pismo Prezesa ZUS⁹¹, skierowane do Dyrektorów Oddziałów, z którego wynikało, że w związku z epidemią koronawirusa, z dniem 16 marca 2020 r. wdrożono „Wytyczne w zakresie priorytetowo realizowanych zadań w komórkach RED i RKS”, wskazujące m.in. na konieczność zapewnienia priorytetowej obsługi kont w zakresie wystawiania zaświadczeń o niezaleganiu, zwracania nadpłat, ustalania salda do rozpatrzenia wniosku o ulgę itp.

(akta kontroli str. 790-792)

Zastępca Dyrektora Oddziału wyjaśnił, że przyczyną nieobsługiwania kont wymienionych dwóch płatników z wymaganą częstotliwością była absencja

⁸⁷ ID nr 1929176 i ID nr 111520.

⁸⁸ Z uwzględnieniem wyłączenia standardu częstotliwości w okresie od marca 2020 r. do grudnia 2021 r.

⁸⁹ Plik nr 9.

⁹⁰ Plik nr 9.

⁹¹ Pismo Prezesa ZUS z 16 marca 2020 r., znak: UNP 2020-00195739.

pracowników i występujące braki kadrowe w komórce RKS, a także (w przypadku płatników o numerach identyfikacyjnych 1929176 i 111520): obsługa kont NIEAKTYWNE WN/MA 1999-2012 i obsługa alertów (łącznie sześć okresów składkowych).

Wyjaśnił również, że: „Wskazani płatnicy z uwagi na wysokość zobowiązań z tytułu składek są monitorowani przez pracowników oraz dodatkowo przez specjalnie powołany Zespół ds. płatników z największym zadłużeniem. We wskazanych sprawach nie zawsze fakt monitorowania został udokumentowany poprzez dokonanie czynności aktualizacji w dostępnych aplikacjach. Dodatkowo informuję, że pracownicy podczas obsługi spraw podejmują różne działania i mogą korzystać z wielu aplikacji.”

(akta kontroli str. 756-785, 790-792)

- b) w odniesieniu do jednego⁹² z pięciu płatników objętych badaniem prawidłowości odpisywania przedawnionych należności⁹³, analiza rozliczenia na kontach płatnika następowała rzadziej niż wynikało to z załącznika nr 3 do Procedury 3.1 (rozdział 4 pkt 4.1). W analizowanym przypadku, konto z saldem Wn powinno być rozliczane nie rzadziej niż raz na trzy miesiące, a stwierdzono brak monitorowania w miesiącach maj 2022 r., wrzesień 2022 r. i grudzień 2022 r.

(akta kontroli str. 848-849)

Zastępca Dyrektora Oddziału i Naczelnik Wydziału RKS wyjaśnili, że: „Konto płatnika (...) nie zostało obsłużone w maju, wrześniu i grudniu 2022 r., z uwagi na priorytetową realizację przez pracowników Wydziału RKS zadań związanych między innymi obsługą kont zagrożonych przedawnieniem oraz kont nieaktywnych WN MA za lata 1999-2012. Wpływ na opóźnienie miała również wysoka absencja pracowników oraz występujące od dłuższego czasu braki kadrowe w komórce RKS. Poziom nieobecności w 2022 roku wahał się w granicach od 20% do 30%, a stan zatrudnienia na koniec 2022 roku był niższy o 13%, tj.: brakowało 14 pracowników, w porównaniu do ustalonej na poziomie 118 pracowników, Etatyżacji.”

(akta kontroli str. 856-857)

2. W 25 przypadkach dotyczących trzech z 12 badanych płatników (25%), gdzie płatnik nie uregulował składek, Oddział nie podjął przed upływem 90 dni od dnia ich wymagalności działań określonych w Procedurze 4.2. (pkt 1), tj. nie wystawił tytułu wykonawczego. Dotyczyło to niżej wymienionych płatników:
- 222075744 – siedem przypadków wystawienia TW z opóźnieniem od pięciu do 43 dni;
 - 238156198 – jeden przypadek wystawienia TW z opóźnieniem pięciu dni;
 - 185911345 – 17 przypadków wystawienia TW z opóźnieniem od dziewięciu do 111 dni.

W przypadku płatnika o numerze ID 222075744⁹⁴, stwierdzono, że:

- przy dacie wymagalności 15 lipca 2019 r. składek na FPiFGŚP w kwocie 44.746,05 zł za czerwiec 2019 r., TW wystawiono 25 listopada 2019 r. (opóźnienie 43 dni);
- przy dacie wymagalności 16 sierpnia 2019 r. składek na FPiFGŚP w kwocie 45.969,97 zł za lipiec 2019 r., TW wystawiono 25 listopada 2019 r. (opóźnienie 11 dni);

⁹² ID nr 1897086

⁹³ ID nr: 1897086, 1897031, 2058979, 186589659, 1897205.

⁹⁴ Podane kwoty dotyczą niedopłaty, kosztów upomnień i kosztów egzekucji.

- przy dacie wymagalności 16 września 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 46.034,85 zł za sierpień 2019 r., TW wystawiono 8 stycznia 2020 r. (opóźnienie 24 dni);
- przy dacie wymagalności 15 października 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 44.464,43 zł za wrzesień 2019 r., TW wystawiono 20 lutego 2020 r. (opóźnienie 38 dni);
- przy dacie wymagalności 15 listopada 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 38.978,93 zł za październik 2019 r., TW wystawiono 8 grudnia 2020 r. (opóźnienie 32 dni);
- przy dacie wymagalności 15 listopada 2019 r. składek na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych⁹⁵ w kwocie 136.039,88 zł za październik 2019 r., TW wystawiono 14 grudnia 2021 r. (opóźnienie 32 dni);
- przy dacie wymagalności 15 września 2022 r. składek na FUZ w kwocie 5.120,30 zł za sierpień 2022 r., TW wystawiono 19 grudnia 2022 r. (opóźnienie pięć dni).

W przypadku płatnika o numerze ID 238156198⁹⁶, stwierdzono, że:

- przy dacie wymagalności 15 listopada 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 6.699,96 zł za październik 2019 r., TW wystawiono 18 lutego 2020 r. (opóźnienie pięć dni).

W przypadku płatnika o numerze ID 185911345⁹⁷, stwierdzono, że:

- przy dacie wymagalności 15 lutego 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 35.949,77 zł za styczeń 2019 r., TW wystawiono 4 września 2019 r. (opóźnienie 111 dni);
- przy dacie wymagalności 15 lutego 2019 r. składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych⁹⁸ w kwocie 391.564,68 zł za styczeń 2019 r., TW wystawiono 4 czerwca 2019 r. (opóźnienie 19 dni);
- przy dacie wymagalności 15 lutego 2019 r. składek na FUZ w kwocie 127.247,60 zł za styczeń 2019 r., TW wystawiono 4 czerwca 2019 r. (opóźnienie 19 dni);
- przy dacie wymagalności 15 kwietnia 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 40.938,26 zł za marzec 2019 r., TW wystawiono 4 września 2019 r. (opóźnienie 52 dni);
- przy dacie wymagalności 15 maja 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 43.036,25 zł za kwiecień 2019 r., TW wystawiono 4 września 2019 r. (opóźnienie 22 dni);
- przy dacie wymagalności 17 czerwca 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 41.490,97 zł za maj 2019 r., TW wystawiono 18 października 2019 r. (opóźnienie 33 dni);
- przy dacie wymagalności 15 lipca 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 41.601,61 zł za czerwiec 2019 r., TW wystawiono 2 grudnia 2019 r. (opóźnienie 50 dni);
- przy dacie wymagalności 16 sierpnia 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 38.236,43 zł za lipiec 2019 r., TW wystawiono 2 grudnia 2019 r. (opóźnienie 18 dni);

⁹⁵ Dalej: FUZ.

⁹⁶ Podane kwoty dotyczą niedopłaty.

⁹⁷ Podane kwoty dotyczą niedopłaty, kosztów upomnień i kosztów egzekucji.

⁹⁸ Dalej: FUS.

- przy dacie wymagalności 16 września 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 2.477,93 zł za sierpień 2019 r., TW wystawiono 8 stycznia 2020 r. (opóźnienie 24 dni);
- przy dacie wymagalności 15 października 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 2.244,52 zł za wrzesień 2019 r., TW wystawiono 5 marca 2020 r. (opóźnienie 52 dni);
- przy dacie wymagalności 15 listopada 2019 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 2.149,39 zł za październik 2019 r., TW wystawiono 5 marca 2020 r. (opóźnienie 21 dni);
- przy dacie wymagalności 15 lipca 2022 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 2.025,12 zł za czerwiec 2022 r., TW wystawiono 23 listopada 2022 r. (opóźnienie 41 dni);
- przy dacie wymagalności 15 lipca 2022 r. składek na FUS w kwocie 33.082,89 zł za czerwiec 2022 r., TW wystawiono 23 listopada 2022 r. (opóźnienie 41 dni);
- przy dacie wymagalności 15 lipca 2022 r. składek na FUZ w kwocie 9.879,59 zł za czerwiec 2022 r., TW wystawiono 23 listopada 2022 r. (opóźnienie 41 dni),
- przy dacie wymagalności 16 sierpnia 2022 r. składek na FPIFGŚP w kwocie 2.053,46 zł za lipiec 2022 r., TW wystawiono 23 listopada 2022 r. (opóźnienie dziewięć dni);
- przy dacie wymagalności 16 sierpnia 2022 r. składek na FUS w kwocie 31.676,58 zł za lipiec 2022 r., TW wystawiono 23 listopada 2022 r. (opóźnienie dziewięć dni);
- przy dacie wymagalności 16 sierpnia 2022 r. składek na FUZ w kwocie 9.581,03 zł za lipiec 2022 r., TW wystawiono 23 listopada 2022 r. (opóźnienie dziewięć dni).

W każdym z ww. przypadków Oddział wystosował i doręczył upomnienia.

Zgodnie z załącznikiem nr 5 Instrukcja likwidacji zadłużenia (rozdział V pkt 2.1), Procedury 3.1, w przypadku skutecznego doręczenia upomnienia albo decyzji i nieuregulowania zaległości przez płatnika należy po upływie 7 dni od dnia doręczenia upomnienia i nie później niż do 90 dni od dnia wymagalności składek, prowadzić dalsze działania zgodnie z Procedurą do procesu 4.2 Przymusowe dochodzenie należności.

Zarządzeniem nr 30 Prezesa ZUS z dnia 21 marca 2017 r. w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 4.2. Przymusowe dochodzenie należności, w wykazie działań do procedury wskazano, że pierwszym z działań jakie mają być prowadzone w ramach egzekucji jest wystawienie tytułu wykonawczego.

(akta kontroli str. 882-885, 901-902⁹⁹, 903-904, 927-928¹⁰⁰)

Zastępca Dyrektora Oddziału oraz Naczelnicy Wydziałów RKS i RED wyjaśnili, że: „... opóźnienie w wystawieniu tytułów wykonawczych wynikało z faktu realizacji przez pracowników Wydziału RKS dodatkowych zadań związanych z obsługą Tarczy Antykryzysowej, w tym obsługą wniosków płatników na podstawie ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Z uwagi na szczególną sytuację w okresie zagrożenia epidemicznego i pandemii, od marca 2020 roku zostały wprowadzone przez Prezesa ZUS „Wytoczne w zakresie priorytetowo realizowanych zadań w komórkach RED i RKS (załącznik nr 2 do pisma z 16 marca 2020 r. UNP 2020-

⁹⁹ Plik nr 2, 3, 5.

¹⁰⁰ Plik nr 2, 3, 5.

00195739). zgodnie z poleceniem Prezes ZUS, w razie konieczności pełnego zaangażowania posiadanych zasobów do realizacji zadań związanych z Tarczą Antykryzysową, pozostałe zadania przejściowo mogły być realizowane w ograniczonym zakresie. W świetle powyższego we wskazanym czasie priorytetem było wdrażanie przymusowego dochodzenia w odniesieniu do należności zagrożonych przedawnieniem. Należności wykazanych podmiotów nie były w latach 2019-2022 zagrożone przedawnieniem.

Dodatkowo, z uwagi na wysokość zobowiązań z tytułu składek, wskazane spółki były monitorowane przez powołany w Oddziale „zespół do spraw największych dłużników”.

(akta kontroli str. 760-761)

W ocenie NIK, wyjaśnienia kontrolowanej jednostki dotyczące utrudnionego funkcjonowania Oddziału w okresie pandemii COVID-19, nie mają zastosowania do terminowości wystawiania tytułów wykonawczych w okresie przypadającym przed ogłoszeniem stanu epidemii w Polsce (tj. przed 20 marca 2020 r.¹⁰¹) i po odwołaniu stanu epidemii (tj. od 16 maja 2022 r.¹⁰²).

3. W przypadku dwóch spośród 21 badanych TW, tj. nr TW4060019021814 z 27 czerwca 2019 r. na kwotę należności pieniężnej 554,1 tys. zł i nr TW4060019023875 z 12 lipca 2019 r. na kwotę należności pieniężnej 562,8 tys. zł, dotyczących jednego płatnika¹⁰³, nie dokonano zabezpieczenia na majątku w formie zastawu, pomimo uzyskania 14 lutego 2020 r. z CEPIK informacji o posiadaniu przez płatnika ruchomości o wartości zastawczej, tj. samochodu Peugeot/Boxer o wartości 66,7 tys. zł. Z pisma CEPIK z 22 lipca 2022 r. wynikało, że płatnik nie posiadał już ruchomości.

(akta kontroli str. 196-206, 748-751, 901-902¹⁰⁴, 927-928¹⁰⁵)

Zastępca Dyrektora Oddziału i Naczelnik Wydziału RED wyjaśnili, że: „Zabezpieczenie nie zostało dokonane z uwagi na realizację zadań priorytetowych związanych z Tarczą Antykryzysową. Majątek spółki został ujawniony bezpośrednio przed stanem zagrożenia epidemicznego w lutym 2020 roku. W czasie zagrożenia epidemicznego oraz pandemii nasze działania były utrudnione. W lipcu 2022 roku spółka nie była już właścicielem ujawnionej ruchomości.”

(akta kontroli str. 757-758, 764-765)

W ocenie NIK, zabezpieczenia na majątku można było w tym przypadku dokonać przed ogłoszeniem w Polsce stanu epidemii, bowiem TW zostały wystawione w 2019 r., a Oddział dysponował informacją o ruchomościach dłużnika już 14 lutego 2020 r.

4. W odniesieniu do czterech z 21 badanych przypadków, tytuły wykonawcze wystawiono później niż 30 dni od dnia uprawomocnienia się decyzji określającej wysokość zadłużenia lub 45 dni od dnia odbioru upomnienia, co było niezgodne z Procedurą do procesu 3.1. (załącznik nr 6 Wykaz terminów realizacji zadań, pkt 7) wprowadzoną zarządzeniem Prezesa ZUS nr 125 z dnia 29 grudnia 2017 r. Dotyczyło to czterech tytułów wykonawczych wystawionych dla dwóch płatników, tj.:

¹⁰¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. z 2022 r., poz. 340).

¹⁰² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 12 maja 2022 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. z 2022 r., poz. 1027).

¹⁰³ Dotyczy płatnika o numerze ID: 222075744.

¹⁰⁴ Plik nr 10.

¹⁰⁵ Plik nr 10.

- a) tytułu wykonawczego nr TW4060023012842 z 6 czerwca 2023 r.¹⁰⁶ – obwieszczenie o uchyleniu układu restrukturyzacyjnego uprawomocniło się 23 marca 2023 r., tj. wystawienie tytułu wykonawczego nastąpiło z 75-dniowym opóźnieniem. Decyzja określająca wysokość zobowiązania dot. FUS za kwiecień 2019 r. stała się prawomocna 16 czerwca 2021 r. – nie wdrożono wcześniej postępowania egzekucyjnego z uwagi na prowadzone postępowanie restrukturyzacyjne;
- b) tytułu wykonawczego nr TW4060023012843 z 6 czerwca 2023 r.¹⁰⁷ – obwieszczenie o uchyleniu układu restrukturyzacyjnego uprawomocniło się 23 marca 2023 r., tj. wystawienie tytułu wykonawczego nastąpiło z 75-dniowym opóźnieniem. Decyzja określająca wysokość zobowiązania dot. FUS za sierpień 2019 r. stała się prawomocna 16 czerwca 2021 r. – nie wdrożono wcześniej postępowania egzekucyjnego z uwagi na prowadzone postępowanie restrukturyzacyjne;
- c) tytułu wykonawczego nr TW4060023012844 z 6 czerwca 2023 r.¹⁰⁸ – obwieszczenie o uchyleniu układu restrukturyzacyjnego uprawomocniło się 23 marca 2023 r., tj. wystawienie tytułu wykonawczego nastąpiło z 75-dniowym opóźnieniem. Decyzja określająca wysokość zobowiązania dot. FUS za wrzesień 2019 r. stała się prawomocna 16 czerwca 2021 r. – nie wdrożono wcześniej postępowania egzekucyjnego z uwagi na prowadzone postępowanie restrukturyzacyjne;
- d) tytułu wykonawczego nr TW4060022036387 z 19 grudnia 2022 r.¹⁰⁹ – upomnienie doręczono 25 października 2022 r., tj. wystawienie tytułu wykonawczego nastąpiło po 55 dniach, czyli z 10-dniowym opóźnieniem.

W wykazie terminów realizacji zadań ujętych w załączniku nr 6 do Procedury do procesu 3.1. ustalono, że wystawienie TW powinno nastąpić w terminie do 45 dni od dnia odbioru upomnienia lub 30 dni od dnia uprawomocnienia decyzji określającej wysokość zadłużenia.

(akta kontroli str. 901-902¹¹⁰, 903-904, 927-928¹¹¹)

Zastępca Dyrektora Oddziału i Naczelnik Wydziału RKS wyjaśnili, że przyczyną wystawienia TW z opóźnieniem była priorytetowa realizacja przez pracowników Wydziału RKS zadań związanych między innymi z obsługą kont zagrożonych przedawnieniem oraz kont nieaktywnych WN MA za lata 1999-2012 (należności obu płatników nie były wówczas zagrożone przedawnieniem). Wyjaśnili także, że wpływ na opóźnienie miała również wysoka absencja pracowników (poziom nieobecności na koniec 2022 r. i w 2023 r. wynosił od 20% do 30%) i występujące od dłuższego czasu braki kadrowe w komórce RKS – stan zatrudnienia w tej komórce na koniec 2022 r. i czerwca 2023 r. był niższy o 13% (brakowało 14-15 pracowników) w porównaniu do ustalonego poziomu etatyżacji.

(akta kontroli str. 855-856)

5. Przewlekłe prowadzenie (przez dwa lata), przez Oddział ZUS w Chorzowie, jednego z pięciu postępowań dotyczących umorzenia należności, po śmierci płatnika¹¹². Wnioskowanie o przeprowadzenie postępowania spadkowego miało

¹⁰⁶ Dotyczy płatnika o numerze ID: 195140086.

¹⁰⁷ Dotyczy płatnika o numerze ID: 195140086.

¹⁰⁸ Dotyczy płatnika o numerze ID: 195140086.

¹⁰⁹ Dotyczy płatnika o numerze ID: 221330832.

¹¹⁰ Plik nr 14-15.

¹¹¹ Plik nr 14-15.

¹¹² Płatnik o numerze ID: 108465249.

miejsce 4 lutego 2020 r., a wydanie decyzji o umorzeniu należności 16 lutego 2022 r. Sprawa była prowadzona przy współudziale Oddziału ZUS we Wrocławiu i Centrum Umorzeń¹¹³ w Rzeszowie. Czynności podejmowane przez Oddział ZUS w Chorzowie trwały łącznie 504 dni i miały miejsce w okresach:

- od 4 lutego do 17 listopada 2020 r. – od otrzymania wniosku o przeprowadzenie postępowania spadkowego do przekazania go do Oddziału ZUS we Wrocławiu – zgodnie z przynależnością terytorialną – 287 dni;
- od 15 stycznia do 10 maja 2021 r. – od otrzymania z Oddziału ZUS we Wrocławiu prośby o podanie aktualnego stanu zadłużenia płatnika do zwrócenia sprawy do Oddziału ZUS we Wrocławiu – ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania płatnika – 115 dni;
- od 25 października do 17 listopada 2021 r. – od otrzymania notatki sporządzonej przez pracownika Oddziału ZUS we Wrocławiu, w której m.in. zarekomendowano odstąpienie od podjęcia działań mających na celu przeniesienie odpowiedzialności za należności powstałe na koncie zmarłego płatnika do sporządzenia *Zlecenia wszczęcia z urzędu postępowania w sprawie umorzenia należności z tytułu składek* – 23 dni;
- od 17 listopada 2021 r. do 4 lutego 2022 r. – prowadzenie czynności mających na celu wszczęcie postępowania w sprawie umorzenia należności przez Oddział w Chorzowie – 79 dni.

(akta kontroli str. 108-139)

Dyrektor Oddziału ZUS w Chorzowie wyjaśniła, że: „Postępowanie było prowadzone przewlekłe. Przyczyna zwłoki w działaniu pracowników to realizacja przez nich zadań w stanie zagrożenia epidemiologicznego oraz pandemii. W okresie tym, intensyfikacja prac skierowana była na realizację zadań wskazanych jako priorytetowe i związane z Tarczą Antykryzysową. Wpływ na terminowość realizacji postępowania, miała również zwiększona w tym czasie absencja pracowników.”

(akta kontroli str. 143)

W ocenie NIK, stan zagrożenia epidemiologicznego nie może usprawiedliwiać prowadzenia postępowania przez dwa lata. Nie znajduje m.in. uzasadnienia fakt, że przekazanie wniosku o przeprowadzenie postępowania spadkowego do właściwego miejscowo Oddziału ZUS trwało 287 dni.

6. Bezzasadne wydanie płatnikowi o nr ID 119016 decyzji¹¹⁴ z dnia 11 lutego 2019 r. o umorzeniu należności z tytułu składek w łącznej kwocie 112,8 tys. zł¹¹⁵.

W dniu 11 lutego 2019 r., na podstawie art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy abolicyjnej, Oddział wydał płatnikowi o numerze ID 119016, decyzję o umorzeniu należności z tytułu składek w łącznej kwocie 112,8 tys. zł, w tym z tytułu: składek na ubezpieczenie społeczne za okres od maja 2001 r. do maja 2002 r. i od października 2003 r. do lutego 2009 r. w kwocie 81,2 tys. zł, składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od maja 2001 r. do maja 2002 r., od listopada 2003 r. do listopada 2004 r., od stycznia 2005 r. do września 2007 r. i od listopada 2007 r. do lutego 2009 r. w kwocie 25,8 tys. zł i składek na FP za okres maj 2001 r., od lipca 2001 r. do maja 2002 r., od listopada 2003 r. do listopada 2004 r. i od stycznia 2005 r. do lutego 2009 r. w kwocie 5,8 tys. zł.

¹¹³ CUM.

¹¹⁴ Decyzja znak: II/5681/2019.

¹¹⁵ W tym: składki, odsetki, dodatkowa opłata i koszty upomnień.

Decyzję wydano po rozpatrzeniu wniosku płatnika z 20 października 2015 r. o umorzenie całości zadłużenia za okres objęty ustawą abolicyjną¹¹⁶. Zgodnie z art. 1 ust. 5 ustawy abolicyjnej, wniosek o umorzenie należności należało złożyć w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji o wysokości zadłużenia z tytułu składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne. Decyzję taką Oddział wydał 28 sierpnia 2015 r. – łączne zadłużenie płatnika na dzień wydania decyzji wynosiło 155,8 tys. zł¹¹⁷, w tym z tytułu: składek na ubezpieczenie społeczne za okres od lutego 1999 r. do stycznia 2010 r. 115,5 tys. zł, składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od czerwca 1999 r. do stycznia 2010 r. 33,6 tys. zł, składek na FP za okres od lipca 2000 r. do stycznia 2010 r. 6,7 tys. zł. Jednocześnie, w obrocie prawnym funkcjonowały dwie wydane przez Oddział w latach wcześniejszych decyzje, określające wysokość zadłużenia płatnika z tytułu składek, które nie zostały uchylone, tj.:

- a) decyzja z 17 listopada 2010 r.¹¹⁸ określająca zadłużenie za grudzień 2004 r. i okres od maja 2005 r. do grudnia 2009 r. w kwocie łącznej 55,3 tys. zł¹¹⁹, w tym z tytułu: składek na ubezpieczenie społeczne 39,2 tys. zł, składek na ubezpieczenie zdrowotne 10,5 tys. zł, składek na FP i FGŚP 3 tys. zł;
- b) decyzja z 21 stycznia 2011 r.¹²⁰ określająca zadłużenie za styczeń 2010 r. w kwocie łącznej 0,7 tys. zł¹²¹, w tym z tytułu: składek na ubezpieczenie społeczne 0,4 tys. zł, składek na ubezpieczenie zdrowotne 0,2 tys. zł, składek na FP 0,1 tys. zł.

Decyzja określająca zadłużenie płatnika, wydana przez ZUS 28 sierpnia 2015 r. pokryła się z decyzją określającą zadłużenie płatnika wydaną 17 listopada 2010 r., w zakresie zadłużenia za grudzień 2004 r. i okres od maja 2005 r. do lutego 2009 r. – w kwocie 33,5 tys. zł (należność główna). W szczególności dotyczyło to składek na ubezpieczenie społeczne za grudzień 2004 r. i okres od maja 2005 r. do lutego 2009 r. w kwocie 23,5 tys. zł, składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od maja 2005 r. do lutego 2009 r. w kwocie 8,2 tys. zł i składek na FP i FGŚP za okres od maja 2005 r. do lutego 2009 r. w kwocie 1,8 tys. zł.

Wskutek wydania decyzji z 28 sierpnia 2015 r., pokrywającej się częściowo z decyzją z 17 listopada 2010 r., w obrocie prawnym funkcjonowały dwa rozstrzygnięcia ostateczne wydane w tej samej sprawie. Zgodnie z art. 156 § 1 pkt 3 ustawy z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹²² tego typu sytuacja stanowi o przesłance unieważnienia ostatecznej z wydanych decyzji.

Oddział bezzasadnie wydał w dniu 11 lutego 2019 r. decyzję o umorzeniu płatnikowi należności. Zgodnie z art. 1 ust. 5 ustawy abolicyjnej, wniosek o umorzenie należności należało złożyć w terminie 12 miesięcy od uprawomocnienia się decyzji o wysokości zadłużenia, który to termin w omawianym przypadku nie został dotrzymany. Wniosek o umorzenie należności płatnik złożył 20 października 2015 r., a uprawomocnienie się decyzji o wysokości zadłużenia z 17 listopada 2010 r. (będącej ciągle w obrocie prawnym) nastąpiło przed wejściem w życie ustawy abolicyjnej – 15 stycznia 2013 r.

(akta kontroli str. 144-184,905)

¹¹⁶ od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r.

¹¹⁷ W tym należności z tytułu składek, odsetki za zwłokę, dodatkowa opłata, koszty upomnienia.

¹¹⁸ Decyzja nr 689/2010.

¹¹⁹ W tym należność i odsetki.

¹²⁰ Decyzja nr 149/2011.

¹²¹ W tym należność i odsetki.

¹²² Dz. U. z 2023 r. poz. 775, ze zm.

Zastępca Dyrektora Oddziału oraz Naczelnicy Wydziałów RED i RKS wyjaśnili, że: „Decyzja z 28 sierpnia 2015 r. obejmowała całość zadłużenia płatnika na dzień wydania tej decyzji. Wydanie kolejnej decyzji w przedmiocie określenia wysokości zadłużenia z tytułu składek jest dopuszczalne, o ile zostanie wykazane, że nie zachodzi tożsamość spraw w zakresie przesłanek podmiotowych i przedmiotowych. W sprawie Pana (...), nie występowała tożsamość przedmiotu. Przedmiotem decyzji Zakładu z 2015 r. było zadłużenie z tytułu składek na konkretny dzień (tj. 28 sierpnia 2015 r.), z uwzględnieniem naliczonych na ten dzień odsetek za zwłokę.

Decyzja została wydana na wyraźny, sprecyzowany wniosek płatnika składek z dnia 19 czerwca 2015 r. – „*Proszę o wydanie decyzji określającej wysokość zadłużenia*”. Decyzja Zakładu z 2010 r. wskazywała wysokość zobowiązania na 18 listopada 2010 r., a decyzja z 2011 r. wskazywała wysokość zobowiązania na 21 stycznia 2011 r.”

Na pytanie czy decyzje z 17 listopada 2010 r. i 21 stycznia 2011 r. zostały uchylone, Zastępca Dyrektora Oddziału oraz Naczelnicy Wydziałów RED i RKS odpowiedzieli, że: „Wskazane decyzje nie zostały uchylone. W ocenie organu nie zachodziła w sprawie tożsamość przedmiotu sprawy, bowiem decyzje z 2010 roku oraz 2011 roku określały wysokość zobowiązania na konkretny dzień i dotyczyły tylko części zobowiązania płatnika.

Decyzja z 17 listopada 2010 r. określała wysokość należności z tytułu składek za 12/2002 i od 05/2005 do 12/2009 z wskazanymi odsetkami na dzień 18 listopada 2010 r. Decyzja z 21 stycznia 2011 r. określała wysokość należności z tytułu składek za 01/2010 z wskazanymi odsetkami na dzień 21 stycznia 2011 r.

Decyzja z 28 sierpnia 2015 r. określała wysokość należnych składek za okres od 02/1999 do 01/2010 z wskazanymi odsetkami na dzień 28 sierpnia 2015 r. Wysokość zadłużenia w pokrywających się okresach różni się zatem w zakresie kwoty odsetek. Z uwagi na powyższe decyzje z 2010 r. i 2011 r. nie zostały uchylone.”

Na pytanie dlaczego umorzono należność od tego płatnika na podstawie art. 1 ust. 5 ustawy abolicyjnej, gdy pierwotna decyzja o wysokości zadłużenia (podlegającego abolicji) została wydana 17 listopada 2010 r., tj. przed dniem wejścia w życie ustawy abolicyjnej, a wniosek o umorzenie złożono 20 października 2015 r., tj. w terminie dłuższym niż 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się tej decyzji, Zastępca Dyrektora Oddziału oraz Naczelnicy Wydziałów RED i RKS odpowiedzieli, że: „Należności z tytułu składek za okres od 05/2001 do 02/2009 zostały umorzone po przeprowadzeniu postępowania abolicyjnego, w oparciu o wniosek strony z 20 października 2015 r. Wniosek ten był złożony w wymaganym ustawą terminie. Decyzja z 28 sierpnia 2015 r. określająca wysokość całego zobowiązania (doręczona 8 września 2015 r.) uprawomocniła się 9 października 2015 r. Zatem wniosek o abolicję został złożony w terminie krótszym niż 12 miesięcy od uprawomocnienia się decyzji określającej wysokość zobowiązań.

Decyzja z 17 listopada 2010 r. określała wysokość zadłużenia za konkretnie wskazany okres, tj. 12/2004 oraz od 05/2005 do 12/2009.

Podstawą do pozytywnej weryfikacji wniosku strony o abolicję i wydania decyzji określającej warunki umorzenia była decyzja z 28 sierpnia 2015 r., która określała wysokość całego zobowiązania płatnika według stanu na dzień wydania tej decyzji.”

(akta kontroli str. 761-762 i 788-789)

Należy podkreślić, że decyzje z 17 listopada 2010 r. i 28 sierpnia 2015 r. wydano w tej samej sprawie. W związku z brakiem uchylecia decyzji z 17 listopada 2010 r. określającej stan zadłużenia, wniosek płatnika z 20 października 2015 r. o umorzenie zadłużenia, został złożony po terminie wskazanym w art. 1 ust. 5 ustawy abolicyjnej, a tym samym decyzja Oddziału z 11 lutego 2019 r. o umorzeniu należności objętych ustawą abolicyjną została wydana bezzasadnie.

7. Ewidencja zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności prowadzona w okresie objętym kontrolą, nie zawierała daty sporządzenia wniosku, daty zatwierdzenia wniosku, danych osoby zatwierdzającej i daty sporządzenia noty odpisującej przedawnione należności, co było niezgodne z załącznikiem nr 4 do Procedury 3.1 (rozdział IX pkt 6).

Zgodnie z tą procedurą: „RKS prowadzi ewidencję zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności. W ewidencji powinny zostać obowiązkowo zawarte następujące informacje: numer wniosku, dane płatnika składek (nazwa, imię i nazwisko, adres, NIP, Regon, PESEL), datę sporządzenia wniosku, imię i nazwisko osoby sporządzającej wniosek, datę zatwierdzenia wniosku, imię i nazwisko osoby zatwierdzającej wniosek, kwotę odpisanych należności, przyczynę przedawnienia należności, datę sporządzenia noty odpisującej przedawnione należności.”

(akta kontroli str. 901-902¹²³, 903-904, 927-928¹²⁴)

Naczelnik Wydziału RKS wyjaśniła, że Oddział prowadzi w wersji elektronicznej ewidencję zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności, która w trakcie niniejszej kontroli została uzupełniona o brakujące elementy. Nadmieniła również, że kopie wszystkich zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności z lat 2019-2022 Oddział gromadzi w formie papierowej, w odrębnym segregatorze poza aktami sprawy i że zgromadzona w ten sposób dokumentacja spełnia wymogi ewidencji określone w procedurze.

Zastępca Dyrektora Oddziału wyjaśnił, że „Procedura 3.1 nie wskazuje formy prowadzenia ewidencji zatwierdzonych wniosków. W naszym Oddziale prowadzimy taką ewidencję w postaci elektronicznego rejestru oraz zbioru kopii papierowych zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności. Z uwagi na szeroki zakres danych i czasochłonność ich wprowadzenia do rejestru elektronicznego, gromadzimy w formie papierowej kopie wszystkich zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności, w odrębnym segregatorze poza aktami sprawy. Zgromadzona w ten sposób dokumentacja spełnia wymogi ewidencji określone w procedurze, zawiera wszystkie elementy poza „datą sporządzenia noty odpisującej przedawnione należności”. Wskazana data jest uwidoczniła w dostępnych aplikacjach. Ponadto w okresie zagrożenia epidemicznego oraz pandemii z uwagi na dodatkowe zadania realizowane przez Zakład związane z Tarczą Antykryzysową, występowały utrudnienia w uzupełnianiu ewidencji w pełnym zakresie. Jednocześnie wyjaśniam, że nasza ewidencja elektroniczna została uzupełniona o datę sporządzenia wniosku, jego zatwierdzenia i sporządzenia noty odpisującej przedawnione należności, a także o dane osoby zatwierdzającej wniosek.”

(akta kontroli str. 755, 762)

¹²³ Plik nr 16-17.

¹²⁴ Plik nr 16-17.

W toku niniejszej kontroli ewidencja wniosków o odpisanie przedawnionych należności została uzupełniona o brakujące elementy.

(akta kontroli str. 901-902¹²⁵, 927-928¹²⁶)

8. W przypadku jednego¹²⁷ z pięciu badanych wniosków o odpisanie przedawnionych należności, dotyczącego jednego z pięciu objętych badaniem płatników¹²⁸, zatwierdzenie wniosku nastąpiło 13 lutego 2019 r., a sporządzenie not rozliczeniowych odpisu należności z tytułu składek w wyniku przedawnienia 20 lutego 2019 r. – w piątym dniu roboczym, tj. trzy dni po terminie, o którym mowa w obowiązującej w tym okresie Instrukcji ustalania i odpisywania należności przedawnionych (Procedura 3.1., Załącznik nr 4, pkt IX.6), gdzie wskazano termin dwóch dni roboczych.

(akta kontroli str. 350, 385-388, 852, 889-900)

Zastępca Dyrektora Oddziału i Naczelnik Wydziału RKS wyjaśnili, że przyczyną opóźnienia była „...priorytetowa realizacja spraw, w których potencjalnie doszło do przedawnienia należności. Realizacja tego zadania w latach 2019-2022 skutkowałą zwiększoną liczbą wniosków o odpisanie należności przedawnionych, a tym samym spowodowała opóźnienie w sporządzeniu not. Wpływ na opóźnienie miały również braki kadrowe w komórce RKS.”

(akta kontroli str. 857, 861)

OCENA CZĄSTKOWA

Oddział nie odświeżał kont trzech poddanych badaniu płatników z należytą częstotliwością, co było niezgodne z Procedurą obsługi procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika. W przypadku stwierdzenia, iż składki nie były terminowo regulowane, sprawa po nieskutecznym upomnieniu, była kierowana do postępowania egzekucyjnego. W 25 przypadkach dotyczących trzech z 12 badanych płatników, tytuły wykonawcze zostały wystawione z opóźnieniem wynoszącym od pięciu do 111 dni.

Poddane badaniu wnioski wewnętrzne w sprawie udzielenia ulg były sporządzone zgodnie z obowiązującymi wzorami.

W ramach podejmowanych czynności egzekucyjnych Oddział stosował różnorodne środki egzekucyjne. W 19% poddanych badaniu przypadkach, tytuły wykonawcze wystawiane były z opóźnieniem sięgającym od 10 do 75 dni.

W procesie ustalania majątku płatnika ZUS O/Chorzów dokonywał weryfikacji: środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, majątku ruchomego oraz nieruchomości w dostępnych bazach danych oraz wykorzystywał również instytucję wyjawiania majątku przez dłużnika. Kierowano także wnioski o przeprowadzenie czynności egzekucyjnych do właściwych naczelników urzędów skarbowych. Dokonywano również przeniesienia odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek na osoby trzecie. Jednakże w przypadku dwóch spośród 21 badanych tytułów wykonawczych ZUS O/Chorzów nie podjął rzetelnych działań, bowiem nie dokonał zabezpieczenia w formie zastawu na ruchomości płatnika.

Postępowania w sprawie umorzenia należności z tytułu zaległych składek prowadzono przy współdziałaniu CUM innych Oddziałów ZUS. Po otrzymaniu wniosków o umorzenie należności Oddział dokonywał weryfikacji informacji o stanie należności, prowadzonych postępowaniach egzekucyjnych oraz składnikach majątkowych i zabezpieczeniach na majątku dłużnika. W jednym na pięć poddanych

¹²⁵ Plik nr 16-17.

¹²⁶ Plik nr 16-17.

¹²⁷ Wniosek nr 531/2019.

¹²⁸ Płatnik o numerze ID: 1897031.

badaniu przypadków postępowań w sprawie umorzenia należności, przewlekłe (przez dwa lata) prowadzono postępowanie po śmierci płatnika. W jednym na dwa badane przypadki, umorzenie należności nastąpiło niezgodnie z art. 1 ust. 5 ustawy abolicyjnej, gdyż wniosek o umorzenie należności został złożony w terminie dłuższym niż 12 miesięcy od uprawomocnienia się decyzji o wysokości zadłużenia płatnika.

ZUS O/Chorzów prowadził ewidencję zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności, która jednak nie zawierała wszystkich danych wymaganych na podstawie załącznika nr 4 do Procedury 3.1 (rozdział IX pkt 6), tj. daty sporządzenia wniosku, daty zatwierdzenia wniosku, danych osoby zatwierdzającej i daty sporządzenia noty odpisującej przedawnione należności. Ewidencję uzupełniono w trakcie kontroli.

W zakresie odpisywania przedawnionych należności, w przypadku jednego z pięciu badanych wniosków noty rozliczeniowe, na podstawie których dokonano takiego odpisu zostały sporządzone z opóźnieniem trzech dni.

Wnioski w sprawach przedawnionych należności ZUS O/Chorzów były zatwierdzane przez uprawnione osoby.

IV. Uwagi

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, zwraca uwagę na:

1. Potrzebę podjęcia działań w celu dochowania standardu częstotliwości w zakresie przeglądu kont płatników.
2. Konieczność terminowego wdrażania kolejnych etapów dochodzenia należności.
3. Konieczność podjęcia działań w celu rzetelnego dochodzenia należności od dłużników.
4. Potrzebę podjęcia działań zapobiegających wydawaniu dwóch decyzji w tej samej sprawie.

W związku z uzupełnieniem, w toku kontroli NIK, ewidencji wniosków o odpisanie przedawnionych należności o brakujące elementy, Najwyższa Izba Kontroli odstępuje od formułowania uwag i wniosków w tym zakresie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 28 września 2023 r.

Kontroler
Izabela Pilarek
Gł. specjalista kontroli państwowej

/-/

Zmian w Wystąpieniu pokontrolnym
dokonał:

Piotr Miklis
Dyrektor
Delegatury NIK
w Katowicach